



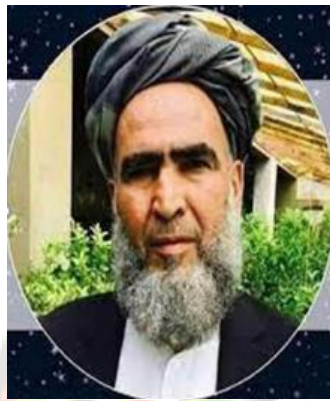
۲۰۲۱/۱۱/۰۶



پوهاند محمد بشیر دودیال

علم نجوم و منجم

به مناسبت وفات شادروان عبدالله قندهاری، منجم افغان



هر زمانیکه چشمم به روی جنتری روی میز می‌افتد، سه نام در ذهنم زنده می‌گردد: شیخ علی احمد فکور، عبدالله قندهاری و استاد عزیزالدین وکیلی (پوپلزایی). دو بزرگوار نخست منجمین کشور بودند، که معمولاً شب ۲۸ یا ۲۹ ماه حوت هر سال (اوغایتا) در رادیو بعد از اخبار هشت شب برای چند دقیقه در مورد سال جدید صحبت میکردند. با لطف ایکه داشتند؛ سال جدید را سال برکت، آرامی، ترقی و بارنده گی توصیف مینمودند و نام سال را معرفی میکردند: سال موش، سال مار، سال فیل... و همچنان جنتری سال جدید بقلم خطاط هفت قلمی کشور استاد عزیزالدین وکیلی پوپلزایی تزئین میبود. بدین ترتیب جنتری (کلیز) از چندین لحاظ با نجوم ارتباط داشت و توسط منجمین استخراج میشد.

زمانی در رادیو افغانستان پروگرامی بود بنام (له کیردی، تر سپورمی). سالهای شصت میلادی بود، توجه همه بسوی پرواز انسان به مهتاب بود. این خبر در دهات کشور ما عین کفر تلقی شد. مردم ما در آن زمان نام پوری گاکارین (از اتحاد شوروی) و نیل ارسترانگ (از ایالات متحده امریکا) را شنیدند و با بی باوری تعجب کردند، که انسان پا به کره مهتاب گذاشت. طور یکه به یاد دارم، این پروگرام روزهای چهارشنبه ساعت نه شب پخش میشد. شنونده ها به نجوم و ستاره شناسی علاقه داشتند، در هر برنامه حتماً خبرها و معلوماتی را در مورد نجوم و ستاره شناسی داشتند، ولی اکثریت عوام منجم و طالع شناسی را با هم خلط کرده بودند، یکتعداد افراد در کنار سرکها به دیدن طالع میپرداختند و برای هرکس ستاره بی را در آسمان معین میکردند، در آن زمان تنها تصویری که از یک ستاره شناس یا منجم داشتیم، همین افراد بودند. مثلاً میگفتند ستاره ات در خشان است یا ستاره عمرت از مدار خارج خواهد شد و غیره. ولی جنابان فکور و عبدالله قندهاری این ذهنیتها را روشن ساختند.

در آن روزها و سالها اخبار مربوط نجوم در مجلات مشهور آن زمان مانند ژوندون و غیره نیز راه یافت و کتاب های منتشر شد و مردم ما با این عرصه ی از علوم آشنایی علمی یافتند و راه شان را از خرافات جدا نمودند.

منجمین افغان حتا در سال ۲۰۱۲ میلادی این پیشگویی NASA (سازمان فضایی امریکا) را رد کردند که پیش بینی نموده بودند که درین سال گویا برای سه روز و شب کره زمین در تاریکی مطلق فرو میرود، ولی چنان نشد، به این ترتیب گفته منجمان افغان به حقیقت پیوست. امروز متخصصانی که در تلسکوپها در صد خانه هایی خاص و مجهز در

کشورهایی پیشرفته در حال مشاهده آسمان اند و تحقیق و پژوهش در عالم نجوم و ستاره شناسی هستند همه روزه ما را به حیرت می اندازند.

نجوم یا ستاره شناسی یکی از علوم بسیار قدیمی است، تصادفاً که ریشه ی این علم نیز به یونان برمیگردد. یعنی نخستین های نجوم از یونان برخاسته اند، ولی در شرق؛ خصوصاً در افغانستان نیز ما ستاره شناسان و منجمین مشهور مانند فارابی و البیرونی و سایرین را داشتیم.

ستاره شناسی یا نجوم یک رشته علمی است و منجم دانشمند یا کسی است که روی اجرام آسمانی مانند ستاره گان، سیارات و کهکشان ها مطالعه میکنند. امروز وسایل و تلسکوپهای مجهز و بزرگ بدین منظور ایجاد شده، ولی در سابق با تخیلات، تجارب گذشته و حتی آمیخته با خرافات در مورد نجوم نظر میدادند. ولی امروز مراکز علمی درین ساحه وجود دارد که ستاره شناسان حتی تا درجه (PhD) درین رشته می آموزند و ارتباط با فیزیک، ریاضیات، جغرافیه و مطالعه اجرام تحصیل می نمایند .

متأسفانه ما درین ساحه تعدادی بسیار کم متخصص و دانشمند داریم. اجرام سماوی، وضعیت آب و هوا، چگونگی سال و غیره مسایل بالای حیات ما تاثیر مستقیم دارند. باید درین مورد در جغرافیای کشور خود منجم داشته باشیم، زیرا موقعیتهای کشورها از هم متفاوت اند. آنچه برای ما قابل ملاحظه است، شاید برای دیگر کشور ها نباشد، و یا مسایل سایر کشورها با جغرافیا و طول البلد و عرض البلد ما مشابه نیستند.

در عصر جدید که دوران طلایی پیشرفت دانش، علم و تکنولوژی است؛ علم نجوم و ستاره شناسی نیز انکشاف یافته و دارای شعب مختلف گردیده است. علم نجوم که یکی از علوم تجربی است بر اساس مشاهدات تجربی و رصدی استوار و با ریاضی و مدل های ریاضی ارتباط مستقیم دارد. البته موضوعات و مفردات این علم، از آن جهت که جدا و بیرون از کره زمین قرار دارند، خیلی دشوار مینماید، ولی بشریت امروز تمام این موضوعات را در ساحه مطالعات شان شامل ساخته اند. امیدواریم جناب صدیق افغان درین مورد پیشنهاداتی مشخص به دولت تقدیم بدارد. تلاشهای عبدالله قندهاری، نجوم را از سرحد ستاره شناسی عنعنوی به سطح بلندتر و نزدیک به نجوم علمی ارتقا داد. امید جای عبدالله قندهاری را پر نموده بتوانیم.

خداوند جنت فردوس را نصیب عبدالله قندهاری نموده تمام زحمات شان را صدقه ی جاریه محسوب فرماید. ملت نجیب افغانستان خاطرات و خدمات شانرا فراموش نمی نمایند. جای بس تأسف است که مقامات و نشرات داخلی ازین ضایعه یادآوری نه نموده و به این مسایل بی توجه اند.

این نوشته کوتاه و پراکنده فقط یک مثالی را وانمود ساخت که ما افغانها تا هنوز نیز خیلی از کاروان دانش عقب افتاده و اصلاً به ارزش بعضی ساحات علمی اهمیت نداده ایم، چه رسد به قدرشناسی دانشمند و متخصص. پیشنهاد میگردد اداره هواشناسی کشور بیوگرافی و فوتوی عبدالله قندهاری را در آرشیف حفظ نمایند و یک فوتوی شان را غرض تشویق جوانان در معرض دید نصب نمایند، پیشنهاد میگردد در صفحه ی اول جنتری سال ۱۴۰۱ (سال آینده) فوتو و بیوگرافی مختصر ایشان درج گردد.



برای مطالب دیگر پوهاند محمد بشیر دودیال روی عکس کلیک کنید